

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ ІНСТИТУТУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

Факультет №3

Кафедра тактико-спеціальної підготовки

КЕЙС

**Лекційне заняття на тему
«Дії патрульного під час масових заходів. Особливості залучення.
Алгоритми дії »**

Підвищення кваліфікації
працівників патрульних поліцейських

Інформація про викладача:
к.е.н., доцент кафедри
тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 ІПФПНП ЛьвДУВС

Мар'ян КУРЛЯК

Тел: 0677420755

Тема: 2.2 «Дії патрульного під час масових заходів. Особливості залучення. Алгоритми дії .

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ ЛЕКЦІЇ (логіка викладу і засвоєння матеріалу)

Вступ

1. Принципи роботи поліції зі зібраннями людей.
2. Структура командування під час забезпечення охорони публічного порядку та безпеки згідно зі скандинавською системою.
3. Управління та керівництво силами поліції.

Література:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
2. «Про затвердження Положення про територіальну оборону України». Указ Президента України від 23 вересня 2016 року № 406/2016
3. 1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122).
4. Декларація про захист усіх осіб від тортур та інших жорстоких, нелюдських чи принижуючих гідність видів поводження та покарання резолюція 3452 (XXX) Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1975 р.
5. Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 року // Забезпечення прав людини. Хрестоматія. – К. – Х., 2005. – С. 61-65.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
7. Про затвердження Положення про Національну поліцію // Постанова КМУ № 877 від 28.10.2015 року.
8. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції. Наказ МВС України № 1376 від 06.11.2015 року.
9. Про затвердження Змін до Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції. Наказ МВС України № 690 від 04.08.2017 року.
10. Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події. Наказ МВС № 1377 від 06.11.2015 року.
11. Кримінальний кодекс України, прийнятий 05.04.2001 року. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131).
12. Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення

публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів: Наказ МВС України № 706 від 23.08.2018 року.

ВСТУП

Право збиратися мирно для вираження протесту, проведення демонстрацій, святкування, вшанування і, загалом, для спільного висловлювання владі і співгромадянам своїх поглядів становить основу функціонування демократичних систем. Це право тісно пов'язане з іншими фундаментальними складовими демократії і плюралізму – свободою вираження поглядів та свободою об'єднань.

Право на свободу мирних зібрань закріплене в низці міжнародних актів щодо прав людини та гарантоване Копенгагенським документом ОБСЄ 1990 року. Водночас забезпечення права на свободу зібрань може виявитись непростим завданням для влади. Особливу складність це завдання становить для поліції, яка несе основну відповідальність за забезпечення можливості провести зібрання і водночас за недопущення непропорційного обмеження прав і свобод інших людей та підтримання громадського порядку. Мета цього посібника полягає в тому, щоб запропонувати поліції рекомендації стосовно забезпечення права на свободу мирних зібрань відповідно до скандинавської моделі охорони публічного порядку та безпеки.

Нині забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення заходів із масовою участю громадян стосується дуже широкого спектру їх видів, зокрема зборів, мітингів, походів, демонстрацій, пікетів, публічних релігійних заходів, публічних загальнодержавних святкових та пам'ятних заходів, заходів за участю осіб, щодо яких здійснюється державна охорона, масових спортивних або інших культурно-видовищних заходів, резонансних судових засідань тощо.

Ускладнює виконання завдань поліції під час масових заходів відсутність належного правового регулювання відносин із організації та проведення таких заходів.

Інформація про масовий захід надходить до поліції не завжди своєчасно, інколи безпосередньо перед його початком у день проведення або безпосередньо після початку його проведення, що унеможливорює зібрання необхідної інформації та здійснення оцінку ризиків масового заходу для належної підготовки до забезпечення публічної безпеки.

Своєю чергою, відсутність належної оцінки ризиків впливає на якість планування відповідних дій поліції і, як наслідок, зумовлює іноді непропорційне залучення сил поліції до проведення масових заходів. Низький рівень мобільності поліцейських сил також призводить до їх надмірного залучення.

Відсутність чіткого алгоритму забезпечення публічної безпеки та порядку у зв'язку з проведенням масових заходів унеможливорює прийняття керівниками різних рівнів (операційного та тактичного) обґрунтованих та ефективних рішень у конкретній ситуації. При цьому будь-які дії поліції мають узгоджуватися зі стратегічним командуванням сил поліції. Це потребує додаткового часу для

розв'язання конфліктної ситуації, яка може виникнути, та провокує її подальшу ескалацію.

Запровадження скандинавської моделі дасть змогу побудувати ефективну систему управління та координації органів і підрозділів поліції, а також розв'язувати конфліктні (кризові) ситуації на стадії їх виникнення та не вдаватися до залучення поліції особливого призначення, адже застосування сили допускається тоді, коли застосування інших поліцейських заходів не забезпечує виконання поліцейським повноважень, покладених на нього законом.

1. Принципи роботи поліції зі зібраннями людей.

Підхід, заснований на правах людини, має бути основою сучасної поліцейської діяльності, зокрема й охорони правопорядку під час проведення зібрань. Відтак має бути розуміння того, що поліція несе відповідальність за вжиття розумних і належних заходів, які дають змогу людям реалізувати свої права, не повинна неправомірно втручатися в процес здійснення прав і завжди має діяти неупереджено.

Сучасні дослідження про соціальні ідентичності та взаємодію (скоординованість – спільну гру) між групами у зібраннях людей є основою принципів роботи поліції з людськими зібраннями, що нині становлять базу для застосування особливої тактики дій поліції. Ці принципи мають велике значення для того, яким чином поліція поводить себе і у спокійних ситуаціях, і тих ситуаціях, коли виникають безлади, сутички та заворушення. Головним є те, щоб дії та заходи поліції були чітко обґрунтовані та обдумані, а також сприймалися оточенням як законні та справедливі. Принципи зниження напруги, що сприяють зменшенню конфліктів, підвищують можливість показати та підкреслити легітимність тих дій та заходів, що також застосовують поліцейські у складних ситуаціях.

Принципи, що зменшують імовірність виникнення конфліктів:

- знання;
- допомога та полегшення;
- комунікація та діалог;
- диференціювання та розпізнання.

Шляхом застосування цих принципів поліція може сприяти створенню передумов для, так званої, спроможності спільноти або групи самостійно контролювати та підтримувати порядок в середині самих себе, тобто коли групи або угруповання самі приймають на себе відповідальність за підтримання порядку всередині групи. Ці принципи також вказуватимуть, в який спосіб використовуються тактичні методи у конкретних ситуаціях.

Знання

Робота поліції має ґрунтуватися на знаннях та вміннях. Це означає, що поліція має бути добре обізнаною щодо тих чинників, які мають істотне значення та вплив та залежать від того, чи відбувається загострення ситуації або ні.

Знання про соціальні ідентичності у тих різних групах, які входять до складу людського зібрання, є головною передумовою для вміння поводитися із певною групою, відповісти на її запитання та допомогти їй учасникам досягти (полегшити їм досягнення) своєї мети здійснити колективне вираження своїх

думок або взяти участь у якійсь значній події або будь-якого іншому заході. Йдеться про те, щоб знати норми їхнього життя, їхні цінності, наміри, бажання та цілі, їхні відчуття та розуміння того, що є законним, справедливим та правильним, їхні стереотипи та очікування щодо інших груп, їхню історію (історію їхньої появи та розвитку) та усе інше, що має символічний зміст. Наприклад, може статися так, що конфлікт між групою та поліцією, в якому члени цієї групи бачать та відчують себе ображеними, скривдженими та вважають, що з ними повелися несправедливо, набуде особливого, символічного значення.

У такому разі, подія залишиться в свідомості людей, перетворившись на колективний спогад або колективну пам'ять, що впливатиме на дії та поведінку цієї групи, і які також може бути підхоплено тими, хто приєднався до групи пізніше. Колективна пам'ять створює основу для недовіри та ворожості і може впливати на репутацію поліції, формуючи певний розуміння її дій, а також взаємини між групою та поліцією на тривалий час.

Таке знання робить можливим для поліції розуміння, яку мету та які інтереси мають ці люди, і, користуючись цим, також полегшити їм досягнення їхньої законної мети та допомогти у здійсненні своїх намірів. Знання також дає усвідомлення того, які типи дії та заходів з боку поліції будуть сприйняті такими, що зачіпають та порушують права групи та можуть призводити до виникнення конфліктів.

Для роботи із різними групами потрібно постійно поглиблювати свої знання. «Діалогова» поліція, що підтримує та забезпечує тривалі взаємини з цими групами, з якими поліції доводиться зустрічатися та стикатися по різних причинах та у зв'язку із різними випадками, може надавати цінну допомогу іншим організаціям, що діють у сфері особливої тактики поліції, тобто, спецпідрозділам поліції, забезпечуючи їх необхідними знаннями та інформацією.

Вагоме значення має аналіз інформації та поглиблення знань перед проведенням значних/масштабних операцій щодо забезпечення порядку, зокрема слід концентруватися на відомостях про ті групи, що, як очікується, братимуть участь у проведенні публічного заходу. Зокрема важливо також проаналізувати й мотиви та мету груп. Водночас службам безпеки слід ретельно вивчити та опрацювати інформацію про небезпечних осіб, що можуть створювати різні ризики.

Базові знання про поведінку учасників зібрання є важливою основою для тих методів, якими поліція може забезпечувати охорону порядку під час зібрання. На розумінні цієї поведінки мають ґрунтуватися всі подальші дії, зокрема й планування, забезпечення правопорядку під час зібрання та підбиття підсумків операції. Поліції важливо знати різні типи поведінки людей в групі, для того щоб розпізнавати ці групи в рамках всього зібрання, розмежовувати різні групи людей з різною поведінкою і відповідно реагувати на кожен тип поведінки, не сприймаючи все зібрання як одну групу.

Під час зібрання поведінка людини всередині групи може змінюватися і в кращий, і гірший бік під впливом багатьох чинників, з-поміж яких можуть бути такі:

- поведінка присутніх;
- особисті переконання й цінності особи;
- усвідомлення відповідальності за власні дії;
- уявлення людини про прийнятну поведінку;
- настрій людини (гнів, радість, розчарування, страх або тривога);
- вживання алкоголю і/або наркотичних речовин.

За наявності такої великої кількості різних чинників, які впливають на поведінку, очевидно, що учасники можуть в різний час поводитися по-різному. Деякі учасники можуть намагатися забезпечити, щоб інші поводитися мирно і дотримувалися закону; хтось може закликати до громадянської непокори, тоді як інші можуть підбурювати учасників зібрання до конфронтації або навіть до застосування насильства. На зборах можуть виникати окремі осередки заворушення чи некерованої поведінки, тоді як більшість людей продовжуватиме поводитися абсолютно організовано, залишаючись мирним зібранням.

Поліція завжди має надавати перевагу проактивному забезпеченню порядку, а не реагуванню на заворушення. Відповідний командир поліції має постійно стежити за ситуацією на зібранні й оцінювати розвиток подій та поведінку перехожих і, за необхідності, контрдемонстрантів, для того, щоб поліція могла найкращим чином управляти ситуацією з метою підтримки порядку і збереження мирного характеру зібрання. Це може означати, що поліції необхідно виявляти гнучкість у питаннях накладення будь-яких законних обмежень на зібрання та реагування на незначні правопорушення. Занадто жорсткий підхід в обох випадках може призвести до підвищення напруженості і спровокувати більш ворожу або агресивну відповідь із боку учасників зборів. Навіть у тих ситуаціях, коли лунають заклики до конфронтації або насильства, поліція має протистояти таким діям, застосовуючи диференційований підхід до учасників, використовуючи свої знання про присутні групи і окремих осіб, підтримуючи позитивну взаємодію з людьми і діючи обачно й толерантно.

Збір інформації перед операцією має бути спрямований на розширення обсягу та якості знань про ті групи, які мають намір взяти участь у зібранні, та про їхню мотивацію. Також необхідно збирати інформацію (за допомогою оперативно-розшукової діяльності) про осіб, які можуть бути джерелом ризику.

Допомога та полегшення

Стратегія поліції насамперед має сприяти зусиллям організаторів та учасників мирного зібрання, спрямованим на досягнення їхніх законних цілей. Вихідна позиція має ґрунтуватися на припущенні, що більшість учасників зібрання матимуть мирні наміри. При цьому поліції необхідно з'ясувати конкретні наміри учасників, щоб визначити, як можна досягти їх реалізації. Допомагаючи учасникам зібрання досягти своїх цілей, поліція може не тільки уникнути насильства, а й отримати підтримку з боку присутніх задля зменшення ризиків виникнення заворушень і для ефективності реагування на будь-які інциденти. Такий підхід передбачає, що в поліції є інформація, яка дає змогу зрозуміти пріоритети відповідних груп і використовувати оперативні підходи і тактичні прийоми, що сприяють досягненню цими групами своїх законних цілей.

Досвід і дослідження засвідчують, що для підтримки порядку заходів обмеження й контролю часто буває недостатньо. Якщо існує небезпека виникнення заворушень чи застосування насильства, особливо важливо сповістити про це організаторів і учасників зборів і пояснити їм, чому певні обмеження є необхідними, а також запропонувати учасникам альтернативні шляхи досягнення їхніх цілей

Стратегії поліції під час колективних подій та заходів насамперед мають допомогти та полегшити групі або зібранню людей досягти своєї мети. Більшість тих, хто входить до складу груп мають законні цілі. Поліції потрібно ідентифікувати та визначити законні наміри учасників для того, щоб обдумати як їх можна здійснити. Надаючи допомогу учасникам у досягненні своєї мети, поліція може не тільки уникнути виявів насильства та застосування сили, а також отримати їхню підтримку під час спалаху масових заворушень та порушень громадського порядку.

Це передбачає наявність інформації, яка дає поліції можливість зрозуміти пріоритети цих груп або угруповань та застосувати методи, які означатимуть, що є можливість досягнення законних цілей. Довготермінова робота «діалогової» поліції зі встановлення та підтримання контактів організаторами створює основу для роботи інших підрозділів поліції як перед проведенням поліцейської операції, так і під час неї. Досвід та результати досліджень засвідчують, що одних лише заходів або дії щодо обмеження та контролю недостатньо для підтримання та забезпечення громадського порядку.

Якщо є ризик виникнення безладів, заворушень або відбуваються вияви насильства, особливо важливим є визначити, які обмеження будуть необхідними, та запропонувати учасникам альтернативний спосіб досягнення їхньої мети.

Перед проведенням поліцейської операції щодо забезпечення правопорядку «діалогова» поліція забезпечує спілкування, або у певних випадках переговори із лідерами демонстрації за дорученням/наказом головного керівника поліції. Під час проведення операції ці переговори/розмови проводяться за наказом командувача операції.

Комунікація та діалог

Політика передбачуваності (правило «без несподіванок») має бути основою комунікації поліції з організаторами зборів й іншими зацікавленими сторонами. Це дасть змогу сформувати і підтримати довіру на всіх етапах зібрання. Сам по собі цей підхід є основним тактичним прийомом, що уможливорює уникнення конфлікту. Поліція має здійснювати активну комунікацію задля налагодження взаємодії з учасниками зборів і створення основи для запобігання майбутнім конфліктам. Досвід засвідчує про важливість ввічливої та спокійної комунікації поліції з учасниками під час зібрань, що дає змогу уникнути конфліктів. Комунікація має відбуватися на всіх етапах операції і є особливо важливою в періоди зростання напруженості. За необхідності накласти обмеження на проведення зібрання слід поінформувати людей про причини такого рішення (зокрема, щоб уникнути непорозумінь) і запропонувати альтернативні варіанти. Відтак важливо, щоб усі співробітники поліції могли здійснювати комунікацію з

учасниками зібрання та іншими громадянами та інформувати їх про наміри поліції щодо зібрання.

Активна комунікація поліції для створення взаємовідносин із учасниками події або заходу є основою подальшої постійної роботи щодо запобігання конфліктам. Результати досліджень та наукові роботи засвідчують про важливість спілкування поліції з учасниками демонстрацій та зібрань із метою запобігти виникненню або наростанню конфліктів або ворожості. Спілкування має відбуватися протягом усього часу/періоду проведення поліцейської операції і це може мати особливе значення, коли спокійна ситуація переростатиме у більш загрозливу та ставатиме неспокійною.

Спосіб та дії поліції, поведінка, зовнішній вигляд також є одним із видів комунікації та відповідним сигналом та знаком оточенню. Це зазвичай має назву «сигнальне значення».

Поліція має застосовувати різні способи для повідомлення про свої наміри. Наприклад, це можна зробити під час безпосередньої розмови з учасниками та організаторами зібрання, через переносні звукопідсилюючі пристрої та спеціальні гучномовці, встановлені на поліцейських транспортних засобах, або за допомогою медійних ресурсів, зокрема й соціальних мереж. Важливе значення також має невербальна комунікація, тобто манера поведінки та зовнішній вигляд поліції, екіпірування та додаткове спорядження чи обладнання, яке є в поліцейських або знаходиться в полі зору учасників зборів. Усе це є певним сигналом учасникам зібрання та широкій громадськості. У багатонаціональних суспільствах важливо, щоб поліція могла передавати повідомлення різними мовами.

Важливе значення під час комунікації із громадянами мають умовні жести, сигнали тощо. Дії поліції є певним сигналом оточенню, зокрема й тим особам, що можуть розглядатися або вважатися безпосередніми опонентами поліції під час роботи з людськими зібраннями. Сигналізація може здійснюватися через поведінку поліції, зовнішній вигляд, наявне спеціальне обладнання, озброєння, за допомогою того, що говорить поліція та яким тоном, із яким настроєм, як поліція стоїть, рухається, керує машинами або в який спосіб та для чого вона їх застосовує, з якою швидкістю їх веде, як паркує тощо. Все це розглядається з тієї точки зору, що окремі патрульні або якась група поліцейських також становлять певну поліцейську організацію з тими самими повноваженнями та обов'язками, що призначено поліції загалом. Беззаперечним є факт, що в такий спосіб кожний із поліцейських своєю поведінкою посиляє певні сигнали або робить певні послання оточенню.

Під час роботи із людськими зібраннями надзвичайно важливо розуміти значення та цінність сигналів, а також намагатися керувати тими сигналами, що надсилаються, тому що це може мати значний вплив на подальший перебіг подій.

З огляду на те, що отримувач сигналів буде трактувати їх зважаючи на власні/особисті межі відповідності у вигляді раніш пережитого, власних поглядів та думок, впливу інших тощо, здебільшого може бути дуже складно заздалегідь визначити, яким буде сприйняття цих сигналів.

Одна частина сигналів можливо є більш чіткою, ніж інша, або має настільки загальне для усіх значення (тобто, трактується усіма однаково), що буде набагато легше передбачити, як вони будуть розумітися та тлумачитися оточенням.

Наприклад, розділення (розосередження або розбиття) найімовірніше буде розцінено як загрозливе (загроза), призведе до того, що особи, котрі перебувають на вулиці, почнуть бігти. Звичайна посмішка стовідсотково буде розцінена більшістю людей як щось позитивне. Однак, якщо йдеться про супровід (коли поліція під час руху колони йтиме у такт із нею на одній швидкості), можемо тільки робити припущення, що деякі сприймуть це як професійну роботу поліції, інші – як занадто войовничі, загрозливі дії, і, мабуть, навіть спрямовані на застосування сили/насилства у подальшому.

Основним орієнтиром та напрямом є те, що поліція своєю поведінкою та діями намагається показати себе професіоналами та здатна заспокоїти та захистити людей, тобто, виконує покладене на неї завдання з високим рівнем компетентності та у повній відповідності до чинного законодавства, правила та інструкцій, а також намагається запобігти виникненню будь-яких конфліктів або ескалації тих конфліктів, що вже виникли, а також взяти ситуацію під свій контроль.

Значення та цінність сигналів може чітко бути прив'язана до принципів зменшення та подолання конфліктів, коли поліція повинна намагатися діяти/поводитися та сприйматися як служба, що надасть допомогу у здійсненні певної мети або намірів, необхідну інформацію та визначить небезпечних осіб, не порушуючи права законослухняних громадян.

Для отримання розуміння того, як поліція буде сприйматися / може бути сприйнята оточенням та різними угрупованнями/групами, необхідно мати інформацію та знання про ці групи/угруповання, їхні культури, норми, внутрішні закони, досвід та соціальні ідентичності.

Те, як діє та працює поліція, сприймається певним чином та оцінюється не тільки тими, хто є безпосереднім об'єктом затримання або силового втручання поліції, а також оточуючими, громадськістю, пресою тощо.

Значення сигналів ніколи не має ставитися вище персональної або власної безпеки, з огляду на охорону праці. Якщо виникає потреба у застосуванні спеціального обладнання або спеціального захисту, вони мають бути вже одягненими на працівникові поліції та бути «під рукою».

Йдеться про вміння прорахувати та передбачити цю ситуацію. За допомогою досвіду та знань про різноманітні групи поліція може вивчати та аналізувати ситуацію для того, щоб не бути втягнутою безпричинно цими групами в непотрібну ескалацію конфлікту. Іноді необхідно, як зазначають шведи, «мати трохи льоду в середині», тобто слід зберігати спокій та мати холодний розум. Задля виконання цього завдання потрібно завжди бути морально та психологічно готовим до того, що може статися у будь-який момент, а також мати план того, як будете поводитися у цій ситуації та в який спосіб маєте з нею впоратися. Співробітники-патрульні, що працюють окремо, мають бути спроможними зберігати спокій під час ситуацій із наростанням напруження та ескалації конфлікту і не дозволяти спровокувати себе. Це є одним із основних елементів професіоналізму поліцейського.

Диференціювання та розпізнання

Важливим чинником ризику під час зібрання є ставлення поліції до всіх учасників як до однакових, і до того ж потенційно небезпечних осіб. Одним із способів розмежування учасників є спостереження за тим, що робить кожна окрема людина, а не та група, до якої вона належить. Є багато прикладів того, як невібіркові дії поліції під час публічних зібрань призводили до конфліктів та ескалації напруженості.

Водночас дослідники вважають, що одним із вагомих чинників ризику є помилковість розглядати та ставитися до усіх учасників людського зібрання як однакових та потенційно небезпечних, і, відповідно, поводитися з ними в однаковий спосіб. Є значна кількість прикладів того, як відбувалися спалахи конфліктів та їхня ескалація та посилення з огляду на те, що поліція проводила, не розмежовуючи, затримання усіх.

Людське зібрання зазвичай не буває однорідним із початку та ймовірно починає поводити себе як однорідна група, залежно від того, як з нею поводитьься та до неї ставляться. Якщо хтось розпочинає/ініціює конфлікт, то важливо, щоб реакція поліції на виникнення конфлікту не призвела до втягування у нього (цей конфлікт) інших осіб.

Шляхом спостереження за різними особами, що перебувають у групі, та швидкого розпізнання та відокремлення порушників правопорядку від тих учасників групи, що мають законні цілі та наміри, поліція може отримати повагу та шанобливе ставлення до своїх дій, а також підтримку та допомогу для своєї роботи від осіб-учасників людського зібрання.

Як зазначалося будь-яка група людей від початку ніколи не є однорідною, але може почати вести себе як така, якщо з нею поводитися як з єдиним цілим. Тому важливо знати, які групи присутні на зборах і як вони можуть діяти і реагувати. Якщо одна людина ініціює конфлікт, реакція поліції на її дії не має призводити до втягування в конфлікт інших осіб. Як зазначалося, завдяки виявленню різних осіб в групі і здатності швидко ізолювати тих, хто може порушити громадський порядок, від тих, хто поводитьься мирно, поліція може здобути повагу й підтримку власних дій серед значної частини учасників зібрання. Важливо усвідомлювати, що зібрання можуть складатися з багатьох груп із різними завданнями й цілями, а також різним ставленням до поліції.

Результати та ефективна спроможність спільноти або групи самостійно контролювати себе

Результатом застосування принципів зменшення та подолання конфліктів є позитивна репутація поліції та розуміння учасниками людського зібрання того, що поліція перебуває по той самий бік, що й вони, коли йдеться про досягнення дозволених законом намірів та законних цілей. Учасники людського зібрання можуть самі приймати на себе відповідальність щодо затримання порушників спокою та протидіяти ним, а також сприяти можливості проведення демонстрації або маніфестації так, як це було заплановано. За допомогою того, що мирні учасники самі беруть на себе цю відповідальність, можна повністю уникнути створення взаємодії «МИ – ВОНИ» між поліцією та людським зібранням, а також налагоджувати та підтримувати довірливу співпрацю.

Як зазначалося, всі мають право збиратися мирно, відтак поліція зобов'язана сприяти реалізації права на свободу зібрань усіх груп в суспільстві, для того, щоб кожна людина могла брати участь у різноманітних формах вираження думки в громадських місцях. Однак характер зібрання або склад його учасників може передбачати присутність деяких людей, яким потрібна особлива увага під час здійснення ними основного права на мирні зібрання. Забезпечення проведення зібрань у безпечній і мирній обстановці означає, що поліція має володіти інформацією про ймовірних учасників і приділити особливу увагу питанню про те, як вона сприятиме різним групам, що прагнуть висловити свою думку. Для цього необхідно використовувати відповідні способи комунікації до, під час і після зібрань.

Також слід забезпечити, щоб усі задіяні співробітники поліції усвідомлювали різницю між групами учасників і окремими особами, а відтак могли диференційовано підходити до присутніх на зібранні.

2. Структура командування під час забезпечення охорони публічного порядку та безпеки згідно зі скандинавською системою.

Поліція завжди виконує основну роль щодо захисту права на свободу мирних зібрань і забезпечення організованого проведення зібрань. Проте характер, масштаб і вибір моменту дій поліції залежать від законів і процедур, що діють у кожній конкретній юрисдикції. У деяких державах поліція має бути повідомлена про всі зібрання і має право накладати обмеження на такі заходи, тоді як в інших країнах такі повноваження і обов'язки покладаються на муніципальну владу або інший орган. У цьому разі роль поліції насамперед полягає в тому, щоб забезпечити виконання рішення такого органу, одночасно виконуючи своє завдання щодо охорони громадського порядку.

Важливо зазначити, що багато зібрань проходять без необхідності залучати формальні командні структури або розробляти складні поліцейські операції. Вони не потребують посилення звичної роботи поліції і достатньо присутності лише невеликої кількості чергових поліцейських. Якщо захід за своїм характером є невеликим і, ймовірно, не створить значних перешкод для руху транспорту або реалізації іншими особам своїх прав, а також не призведе до суперечностей і не зумовить спротив, то поліція може ухвалити рішення задіяти тільки частину командної структури, опис якої наведено нижче. Втім, основоположні принципи, визначені в цьому розділі, мають застосовуватися поліцією під час забезпечення правопорядку у разі будь-яких зібрань.

Поліцейські служби, які працюють під час зібрань, мають мати чіткий єдиний порядок підпорядкування, щоб у будь-який момент можна було визначити, який вищий за званням офіцер несе особисту відповідальність за дії або бездіяльність співробітників поліції. Такий порядок є особливо важливим у разі, коли різні поліцейські служби, поліцейські з різних регіонів або з інших агентств працюють разом у рамках однієї операції, зокрема це необхідно для виконання стратегічного плану, ефективної координації, підзвітності та чіткого

розмежування відповідальності. Наявність чіткої командної структури має вагоме значення для забезпечення правопорядку під час зібрання, незалежно від того, чи є це зібрання спланованим заздалегідь, чи спонтанним.

Принцип єдності управління означає, що кожна особа, яка має командні або наглядові функції, знає своє безпосереднє керівництво; свою роль, функції і завдання; надані і доступні ресурси; свій географічний район або функціональну сферу дій.

Відповідно до моделі забезпечення охорони публічного порядку та безпеки скандинавських країн, виокремлюють три рівні командування:

1) старший рівень, який розглядається як «стратегічне командування» (забезпечує загальне керівництво);

2) середній рівень – оперативне командування, відповідальне за досягнення конкретних цілей щодо охорони правопорядку в рамках загального стратегічного плану;

3) молодший рівень – «тактичне командування», на якому досягається фактичний результат дій працівників поліції.

Ці рівні в структурі командування мають назву «золотий, срібний і бронзовий». Стратегічний командир завжди має бути один, однак у деяких випадках може виникнути необхідність задіяти більше, ніж одного оперативного командира, зокрема дуже часто потрібно декілька тактичних командирів. Співробітники поліції, які виконують командні функції з охорони правопорядку під час публічних зібрань, мають бути належно підготовлені і мають мати повноваження для виконання відповідного завдання.

У підрозділах Національної поліції скандинавських країн є різні системи звань і сфери відповідальності. Структура командування має відповідати таким вимогам:

Рівень командування → Рівень відповідальності:

Старший → Стратегічний;

Середній → Оперативний;

Молодший → Тактичний.

Структура командування, вказана вище, заснована на ролях і обов'язках, а не званнях. Рішення мають ухвалюватися, наскільки це можливо, на найнижчому рівні – в межах сфери індивідуальної відповідальності співробітника поліції.

Стратегічне командування

Стратегічний командир – це старший офіцер поліції, який відповідає за розробку стратегічного плану, визначення стилю роботи поліції і стратегію взаємодії із засобами масової інформації, а також за затвердження і надання необхідних ресурсів для забезпечення правопорядку під час конкретного заходу. Для роботи з більш складними видами зібрань стратегічний командир має бути співробітником керівної ланки поліцейської служби і контролювати значну частину ресурсів поліції.

Стратегічний командир відповідає за підготовку письмового стратегічного плану, в якому викладено стратегічні наміри щодо конкретного зібрання

(наприклад, сприяння мирному зібранню, обмеження порушень руху транспорту, затримання підозрюваних у вчиненні тяжких злочинів).

Саме стратегічний командир забезпечує наявність достатніх ресурсів для охорони порядку під час зібрання. Якщо виникають питання пріоритету у використанні ресурсів, командир вирішує, куди їх краще направити для підтримки виконання відповідних завдань. Стратегічний командир також може обмежити певні тактичні дії, якщо вважає їх недоцільними, а також вимагати, щоб ухвалення рішень щодо конкретних дій поліції здійснювалося на стратегічному рівні. Наприклад, будь-яке рішення, пов'язане з розгоном зборів, може потребувати узгодження зі стратегічним командиром. Після того, як зібрання почалось, стратегічний командир має мати можливість стежити за операцією, перебуваючи на віддалі від місця проведення зборів. Стратегічний командир має здійснювати загальний контроль, а не займатися вирішенням конкретних проблем. Присутність стратегічного командира на місці зборів може призвести до плутанини в питанні про те, хто за які конкретні функції відповідає.

Стратегічний командир відповідає за працездатність оперативних командирів, які при тривалих заходах мають мати змогу зробити перерву і відпочити. Крім цього, стратегічний командир зазвичай погоджує плани оперативного командира.

Стратегічне командування (або в деяких випадках оперативне командування, залежно від конкретних зборів) або його представники зазвичай зв'язуються з організаторами зборів та іншими зацікавленими сторонами на ранній стадії підготовки до зібрання, щоб встановити контакт і налагодити канали комунікації, а також визначити бажані результати проведення зібрання.

Стратегічний командир виконує такі обов'язки:

1) розробляє стратегічний план, визначає стиль роботи поліції і стратегію взаємодії із засобами масової інформації та доводить їх до відома оперативного командування;

2) погоджує і розподіляє ресурси;

3) створює належну інтегровану структуру командування для охорони правопорядку під час зібрання, зокрема й необхідні функції (збір оперативної інформації, проведення розслідувань і забезпечення підтримки);

4) забезпечує ведення журналу, в якому фіксуються ухвалені рішення;

5) підтримує контакт із організаторами зібрання та іншими зацікавленими сторонами;

6) затверджує план (плани) оперативного командування;

7) ухвалює рішення, які ґрунтуються на принципах прав людини, і провадить роботу з огляду на оперативну інформацію, ризики і можливу тактику, а також здійснює фіксацію таких рішень і дій;

8) залишається на головному командному пункті і здійснює загальний контроль за операцією (забезпечуючи актуальність стратегічних намірів протягом усього зібрання).

Для того, щоб стратегічний командир міг керувати поліцейським забезпеченням зібрання (під час підготовки до масштабного зібрання) і відповідними ресурсами, він має розташовуватися на відстані від зібрання у відповідній будівлі і мати налагоджені канали комунікації з оперативним

командиром та іншими зацікавленими сторонами. У командному пункті повинні працювати відповідні фахівці, зокрема й оператори радіозв'язку, співробітники, що відповідають на телефонні дзвінки, спеціальні консультанти (за потреби), оперативні співробітники поліції, співробітники, відповідальні за ведення записів, співробітник зі зв'язків із засобами масової інформації, а також, в деяких випадках, представники інших головних зацікавлених сторін, які виконують відповідні функції в своїх організаціях (наприклад, в пожежній службі, службі швидкої допомоги, місцевих органах влади).

Окрім цього, в командному пункті повинні бути:

- телефони (в достатній кількості);
- декілька пристроїв радіозв'язку (у разі виникнення несправностей);
- журнал командування або журнал для запису подій;
- система відеоспостереження;
- карти або картографічна система;
- оперативний план; плани дій у надзвичайних ситуаціях;
- окреме приміщення для проведення інструктажу (і/або кімната для нарад);
- засоби доступу до всіх можливих джерел аудіо- та відеоспостереження (наприклад, вертоліт, безпілотний літальний апарат тощо);
- сигнал для мобільного телефонного зв'язку; список відповідних телефонних номерів та позивних.

Більшість зібрань не потребують наявності обладнаного командного пункту або спеціальних ресурсів. Зазначену структуру запропоновано як приклад вдалої практики для забезпечення великих заходів або на той випадок, коли необхідно залучити значні поліцейські сили.

Оперативне командування

Оперативні командири відповідають за реалізацію стратегічних намірів, затверджених старшим стратегічним командуванням. Це охоплює планування практичних кроків щодо охорони правопорядку під час зборів, розробку ресурсами під час заходу.

Під час усіх зібрань, окрім нечисленних, оперативні командири зазвичай мають перебувати на віддалі від місця проведення заходу. Якщо вони перебувають безпосередньо на місці під час масштабного заходу, є ризик того, що займатимуться конкретними проблемами і питаннями, а відтак може бути упущення загальної ситуації. Це водночас може призвести до плутанини в діях тактичних командирів, які можуть перестати розуміти, хто відповідає за конкретну задачу або сферу дій.

Для великих, складних або тривалих заходів, а також заходів, які займають велику площу, може знадобитися більше, ніж один оперативний командир. Якщо ухвалено рішення залучити декількох оперативних командирів, стратегічний командир має простежити за тим, щоб були виконані такі умови:

- наявність чітких і зрозумілих інструкцій для командування, в яких визначено схему виконання розпоряджень і відповідальності;

- відсутність прогалин в структурі командування на оперативному рівні (щоб не допустити втягування стратегічного командира в прийняття оперативних рішень);
- наявність зрозумілої системи комунікації та відповідальності;
- наявність в усіх оперативних командирів необхідного рівня підготовки і компетенції для виконання своїх завдань.

Оперативний командир:

- 1) розробляє і переглядає оперативний план поліцейського забезпечення зібрання та координує його виконання;
- 2) визначає структуру командування для здійснення оперативного командування на місцях;
- 3) підтримує контакт зі стратегічним командиром задля забезпечення відповідності плану стратегічним намірам;
- 4) ухвалює рішення, які ґрунтуються на принципах прав людини, і провадить роботу з огляду на оперативну інформацію, ризики та можливі варіанти дій, про що робить відповідні записи;
- 5) залишається в центральному командному пункті, щоб мати змогу взяти на себе відповідальність за будь-який аспект операції;
- 6) доводить план до відома тактичних командирів і, якщо під час заходу план змінюється, передає їм відповідну інформацію;
- 7) відповідає відповідність дій тактичних командирів стратегічним намірам і оперативному плану;
- 8) відповідає за інструктаж усіх співробітників щодо стратегічних намірів та своїх конкретних функцій, зокрема й щодо будь-яких можливих обмежень їх функцій;
- 9) відповідає за вибір і використання різних варіантів тактичних дій;
- 10) забезпечує відповідне і пропорційне застосування сил поліції загрозам, позначених в існуючій оперативній інформації.

Для того, щоб оперативний командир мав змогу стежити за ситуацією, він має розташовуватися на відстані від зібрання, але в такому місці, де зможе безперешкодно підтримувати зв'язок із поліцейськими, які працюють на місці зібрання і де у нього буде можливість приймати і записувати всі необхідні рішення. Оперативний командир має за потреби забезпечити, щоб в командному пункті працювали оператори радіозв'язку, телефонні оператори, спеціальні консультанти (за необхідності), оперативні співробітники поліції, спеціалісти, відповідальні за ведення записів та співробітник із зв'язків із засобами масової інформації. Також можуть бути задіяні представники інших основних організацій (наприклад, пожежної служби, служби швидкої допомоги, місцевих органів влади).

У деяких країнах поліція використовує спеціальний автобус, в якому може перебувати до шести співробітників поліції, зокрема й оперативний командир, співробітник зі зв'язків із ЗМІ та оператори радіозв'язку. Автобус обладнаний так, щоб виконувати функцію центру зв'язку та забезпечувати певну гнучкість у ході поліцейських операцій.

В оперативному командному пункті також мають бути:

- телефони (в достатній кількості);

- декілька пристроїв радіозв'язку (у разі виникнення несправностей);
- журнал командування або журнал для запису подій;
- система відеоспостереження;
- карти або картографічна система;
- оперативний план; плани дій у надзвичайних ситуаціях;
- окреме приміщення для проведення інструктажу (і/або кімната для нарад);
- сигнал для мобільного телефонного зв'язку;
- список відповідних телефонних номерів та позивних.

Тактичне командування

Завданням тактичних командирів є управління силами поліції у межах конкретної території. Їхнім обов'язком є управління конкретними функціями або визначеними силами поліції в рамках оперативного плану. Вони підзвітні оперативному командирі, виконують конкретні завдання або обов'язки щодо контролю за операцією і мають певну кількість співробітників у своєму підпорядкуванні.

Є два види тактичного командування: територіальне та функціональне. Тактичний командир, що здійснює територіальне командування, відповідає за визначений район або територію, вказану оперативним командиром. Такий командир має певну кількість співробітників у своєму підпорядкуванні і може керувати низкою тактичних схем. Перед тим як дати дозвіл поліцейським на відповідні дії, він перевіряє, чи є підстави для застосування тактики, закладеної в оперативному плані. В обов'язки командира також входить скасування такого дозволу, коли в ньому більше немає необхідності.

Командир, що здійснює функціональне командування, має такі самі обов'язки, що й командир, відповідальний за конкретну територію, але замість визначеної географічної зони він відповідає за виконання певних функцій. До прикладів таких функцій належать:

– *командир із взаємодії з місцевою громадою*. Такі командири та їхні помічники відповідають за підтримання діалогу між організаторами зібрання або їх представниками і оперативним командиром до, під час і після зібрання. Вони також відповідають за взаємодію поліції зі широкою громадськістю;

– *командир із організації дорожнього руху*. Ці командири та їхні помічники відповідають за організацію безперешкодного руху транспорту в районі проведення зібрань. Вони організовують об'їзди або зупиняють рух (за необхідності) і забезпечують якомога швидше повернення до нормального руху транспорту;

– *командири зі зв'язку*. Такі командири та їхні помічники відповідають за комплектування командного пункту і центру зв'язку, що забезпечує підтримку поліцейської операції. Командир, відповідальний за зв'язок, має мати відповідний досвід роботи з обладнанням поліцейських систем зв'язку, використання методів зв'язку з аварійно-рятувальними службами, роботи з картографічним програмним забезпеченням і системою відеоспостереження, а також відстеження та використання соціальних мереж як засобу комунікації з метою підтримки поліцейської операції;

– *командир із кримінальних розслідувань*. Ці командири і їхні помічники відповідають за розслідування повідомлень про вчинення злочинів під час зібрань, а також керують оформленням затримань. До початку зібрання стратегічний командир повинен визначити параметри розслідування правопорушень, пов'язаних із цим заходом, і підхід щодо притягнення затриманих до відповідальності;

– інші види функцій тактичних командирів можуть охоплювати керівництво групами щодо ведення діалогу; відповідальність за використання певного спорядження (наприклад, командування групами поліцейських, які використовують вогнепальну зброю або спеціальними підрозділами з охорони публічного порядку); зв'язок із засобами масової інформації.

До обов'язків тактичних командирів належать:

– чітке розуміння стратегічної мети і завдань поліції;

– контроль за реалізацією тактики з охорони правопорядку відповідно до плану оперативного командування (з урахуванням дій у надзвичайних ситуаціях, затверджених у командній інструкції);

– ухвалення рішень у межах своєї сфери відповідальності, забезпечення проведення відповідного інструктажу для співробітників поліції і керівництво їх діями в межах своєї сфери своєї відповідальності під час операції;

– перебування у відповідному місці, що дає змогу виконувати свої функції в будь-який момент;

– забезпечення передачі всієї важливої інформації оперативному командиру (відповідно до ситуації).

Тактичні командири стежать за тим, щоб їхні власні дії та дії підпорядкованих їм співробітників відповідали стратегічним намірам і оперативному плану. Вони забезпечують проведення інструктажу для всіх своїх підлеглих щодо стратегічних намірів і оперативного плану ще до початку першого етапу операції і відповідають за результати діяльності своїх співробітників після закінчення зібрання.

Тактичний командир забезпечує передачу важливої інформації оперативному командиру і доведення важливої інформації до відома співробітників поліції, які працюють в зоні контролю тактичного командира. Тактичний командир завжди відповідає за поведінку поліцейських, які перебувають під його командуванням.

Аналізуючи наведену інформацію, слід наголосити, що кожен із трьох рівнів командування має свої функції і обов'язки щодо планування і підготовки до зібрання, сприяння проведенню зібрання і аналізу результатів після завершення заходу. Водночас слід мати на увазі, що деякі заходи здійснюються співробітниками поліції на всіх трьох рівнях командування і багатьох етапах операції. Зокрема, всі командири поліції зобов'язані підтримувати комунікацію з організаторами зборів та іншими головними сторонами, використовувати модель ухвалення рішень і оцінки ризиків, а також опиратися на основні принципи роботи із зібраннями під час планування і виконання своїх завдань, зокрема знання, сприяння, комунікація та диференціація.

3. Управління та керівництво силами поліції.

Ухвалення рішень є основним компонентом процесів планування і сприяння проведенню мирних зібрань і забезпечує співрозмірність і необхідність дій поліції, яке має ґрунтуватися на чотирьох головних принципах, зазначених у попередньому розділі (володіння інформацією, сприяння, комунікація, диференційований підхід до учасників зібрання).

Принципи ухвалення рішень, викладені нижче, при відповідній практиці й використанні можуть слугувати керівництвом для поліції і основою для її дій у ситуаціях, що потребують негайного втручання в швидко змінюваних умовах. Важливу роль ці принципи виконують і на етапі підготовки й планування операції. Процес ухвалення рішень завжди починається з вивчення наявної інформації. Це дає змогу отримати якомога повнішу картину фактичної або очікуваної ситуації, а не ухвалювати необдумані рішення щодо необхідних дій. При цьому проводиться аналіз ризиків і визначаються можливі сценарії розвитку подій.

Після ухвалення рішення про те, як діяти за тих чи інших обставин, необхідно визначити мету операції. Для досягнення мети важлива постійна співпраця з іншими правоохоронцями, кожен із яких має свої завдання, повноваження та обов'язки. Відтак необхідно здійснити мережевий аналіз, щоб зрозуміти, як завдання і дії різних співробітників пов'язані між собою і як краще обмінюватися інформацією. Після того, як відповідь на ці питання отримано, можна розглядати питання про те, як працювати з відповідним зібранням.

Необхідно розглянути різні сценарії, що враховують можливий розвиток подій у відповідь на конкретні дії, можливу реакцію з боку різних суб'єктів, а також можливі ризики. Протягом усього процесу важливо відстежувати реальну ситуацію, диференційовано розглядати дії різних суб'єктів, присутніх на зібранні, а також оцінювати, чи дають конкретні дії поліції очікуваний результат.

Помилково припускати, що можна повністю контролювати дії людей, однак якщо поліція добре знає і розуміє основи поведінки людей і їх взаємодії між собою, то вона може сприяти розвитку подій у позитивному аспекті. Вирішуючи це завдання, ніколи не слід забувати про те, що поліція має справу з людьми, які, свідомо чи підсвідомо, роблять вибір.

Професійна поліцейська діяльність ґрунтується не на використанні різних форм примусу, а на комунікації і діалозі, а також на прагненні переконати людей зробити вибір на користь законних дій. Важливо пам'ятати, що це має здійснюватися в безпечний і відповідальний спосіб, для того, щоб сприяти здійсненню прав людей. Під безпекою тут мається на увазі безпека

і співробітників поліції, і населення, а відповідальність означає необхідність завжди діяти відповідно до основоположних принципів права.

4.1. Модель ухвалення рішень

Модель ухвалення рішень схематично зображена в цьому посібнику (див. схема 1), широко використовується поліцейськими службами для всіх типів ситуацій. Вона має циклічний характер і містить сім елементів. Модель передбачає і потребує постійного відстеження інформації та дій поліції. Робота на всіх шести етапах має відповідати стандартам в галузі прав людини. Модель може і повинна застосовуватися командирами на всіх рівнях командування (відповідно до обов'язків на кожному рівні) для ухвалення будь-яких рішень. Нижче наведено сім елементів моделі ухвалення рішень.

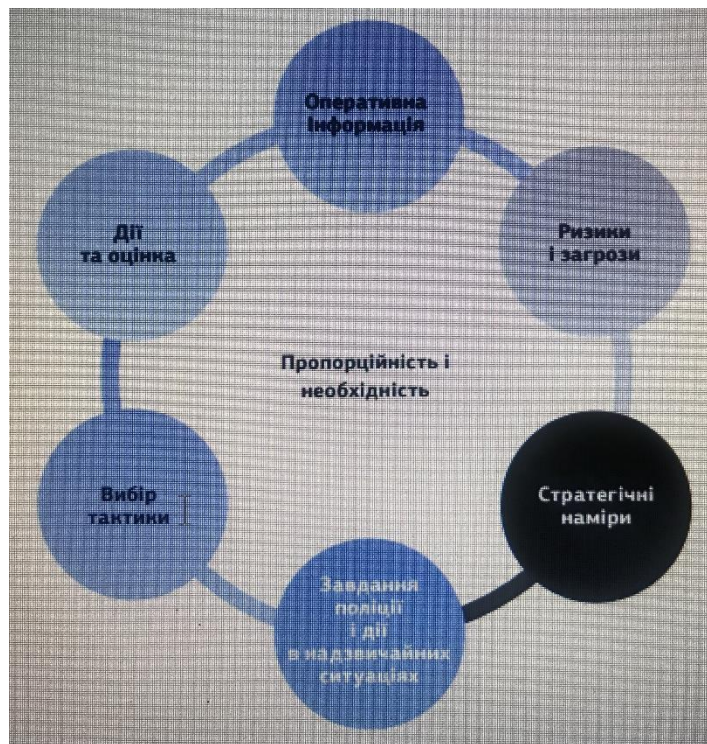

Схема 1. Циклічна модель ухвалення рішення

1. Оперативна інформація. Перший етап полягає у вивченні й аналізі всієї інформації та оперативних даних, наявних у відповідальних співробітників (інформації про місце проведення зборів, його учасників, осіб, на яких може вплинути цей захід, а також про всі попередні збори, організовані тією ж групою осіб). Цей етап безпосередньо пов'язаний із основним принципом володіння інформацією, розглянутим у попередній главі. При цьому він також опирається на принцип комунікації, оскільки інформація збирається під час

безперервного діалогу і комунікації з організаторами зборів і іншими зацікавленими сторонами.

2. Ризики й загрози. На другому етапі здійснюється оцінка будь-яких ризиків і загроз (для учасників зборів і всіх осіб, яких може торкнутися цей захід, а також для тих, хто забезпечує проведення зібрання, наприклад, для поліції або аварійно-рятувальних служб). Аналіз ризиків проводиться на основі інформації, зібраної за допомогою різних форм комунікації, і охоплює обговорення різних сценаріїв та прогнозування можливих ризиків і загроз.

3. Стратегічні наміри. Оцінивши ризики і загрози, старший командир визначає стратегічні наміри стосовно поліцейської операції і за потреби переглядає їх.

4. Завдання поліції та дії в надзвичайних ситуаціях. На цьому етапі командир повинен визначити, які завдання допоможуть поліції якнайкраще реалізувати стратегічні наміри щодо сприяння проведенню зібрання.

5. Вибір тактики. Командир поліції має на основі аналізу визначити, яка поліцейська тактика дасть змогу найкраще реалізувати стратегічні наміри.

6. Дії та оцінка. Шостий етап полягає в застосуванні відповідної тактики. Вона може передбачати внесення змін у стратегічний або оперативний план або вжиття заходів на місці під час операції. Після цього командир зможе розглянути всі наявні факти і розпочати новий етап ухвалення рішень.

7. Необхідність і пропорційність (співрозмірність). На всіх етапах підхід поліції має відповідати міжнародним стандартам у галузі прав людини, у зв'язку з чим усі дії мають бути пропорційними і необхідними та передбачати мінімальну форму втручання, необхідну для досягнення поставлених цілей.

Поліція повинна дотримуватися цих принципів протягом усього процесу ухвалення рішень. На всіх етапах цього процесу командири поліції повинні прагнути до того, щоб робота велася з найновішою інформацією, ухвалення рішень відображало принцип диференційованого підходу до учасників зібрання та інших суб'єктів і мало на меті сприяння проведенню заходу. Також необхідно підтримувати ефективну комунікацію і повідомляти про ухвалені рішення відповідних осіб – співробітників поліції, організаторів зібрань, інших осіб, які можуть бути присутніми на зібраннях, або представників широкої громадськості.

Хоча наведена модель ухвалення рішень стосується прийняття рішень командирами поліції, ця базова схема має використовуватися на практиці всіма співробітниками поліції – і тими, хто виконує командні обов'язки на різних

рівнях службової ієрархії, і тими, хто працює самостійно на місці проведення зборів.

Зазначена модель ухвалення рішень має використовуватися поліцією під час підготовки та планування дій у разі публічних зібрань. Вона має застосовуватися на всіх етапах тактичних дій, пов'язаних із усіма типами зібрань (із попереднім повідомленням або спонтанних, із будь-якою кількістю учасників).

Як уже зазначалося, під час ухвалення рішень слід зважати на чотири основні принципи: володіння інформацією, сприяння, комунікація та диференційований підхід до учасників зібрання. Якщо під час заходу ухвалюється рішення про зміну планів щодо охорони правопорядку, наприклад, про накладення необхідних обмежень на зібрання або про дії в зв'язку з надходженням нової інформації, про це має бути повідомлено організаторів, а накладення обмежень за можливості має відбуватися на основі згоди і в рамках діалогу.

Якщо ухвалюється рішення про обмеження прав осіб, які беруть участь у зібранні, про застосування сили або втручання в будь-які інші права і свободи (наприклад, використання співробітників, які працюють під прикриттям, що позначається на реалізації іншими особами права на приватне життя), необхідно зробити чіткий і зрозумілий письмовий запис про таке рішення із зазначенням конкретного співробітника, який його ухвалив. Будь-яке таке рішення має бути предметом аналізу і оцінки під час підбиття підсумків після зборів і може надаватися для будь-якої перевірки дій поліції.

Зміст та процес ухвалення рішень (особливо тих, які зачіпають права людини) має фіксуватися задля перевірки на більш пізньому етапі. Важливо, щоб поліція на всіх рівнях доводила до відома інформацію, на основі якої вона діяла, а також зазначала законні цілі, які вона переслідувала, варіанти можливих дій, які нею розглядалися (якщо для цього був час), вжиті нею заходи і, зрештою, результати цих заходів.

Оцінка ризиків є невід'ємною частиною процесу ухвалення рішень на всіх етапах планування, підготовки та забезпечення проведення публічних зібрань. Володіння інформацією є основою процесу оцінки і результатом збору оперативних даних. Ретельне вивчення та оцінка відділом поліцейської розвідки інформації про майбутній захід та осіб, які його планують і підтримують (а також про тих, хто може виступити проти нього), а також історії попередніх подібних зібрань, дає змогу командирам правильно оцінити потенційний ризик, пов'язаний із зібранням.

Є декілька способів оцінки ризику, пов'язаного з конкретним заходом, його учасниками, особами, що зазнають його впливу, і тими, хто забезпечує його проведення (наприклад, поліцією або аварійно-рятувальними службами). Один із практичних і ефективних підходів полягає у визначенні обмеженої кількості потенційних (альтернативних) сценаріїв і пов'язаних із ними ризиків для учасників зібрання, а також для тих, кого цей захід може торкнутися, і тих, хто забезпечує його проведення.

Командири мають визначити конкретні ризики (наприклад, ризики, пов'язані з присутністю набагато більшої кількості учасників, ніж очікувалося, або з появою контрдемонстрантів) і способи їх нейтралізації. Необхідно спланувати дії в надзвичайних ситуаціях та у разі розвитку негативних сценаріїв (наприклад, раптове погіршення погодних умов). Відповідно до моделі ухвалення рішень ризики і загрози мають бути визначені до того, як будуть сформульовані стратегічні цілі, конкретні поліцейські завдання щодо охорони правопорядку і план дій у надзвичайних обставинах.

Ризики і загрози також слід брати до уваги під час вибору між різними варіантами тактичних дій, зокрема одночасно слід враховувати ризики і загрози, пов'язані з реалізацією таких дій.

Висновки

З огляду на наведену інформацію, можна підсумувати, що проблематика мирних зібрань завжди була, є та, безумовно, залишатиметься актуальною і з теоретичної, і з практичної точок зору. І це зрозуміло, оскільки мирні зібрання є не лише критерієм, за яким визначається рівень демократії в країні, а й надзвичайно дієвим способом громадського контролю за інститутами публічної влади. У новітній історії є чимало наочних прикладів, які свідчать, що право на мирні зібрання є ефективним механізмом реалізації та забезпечення суверенітету.

Варто зауважити, що, що мирні зібрання подекуди є засобом реалізації низки інших прав приватних осіб – права громадянина на свободу світогляду і віросповідання, думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо. Проте право на свободу мирних зібрань, якщо розглядати його у рамках нормативного врегулювання, потребує свого підсилення, насамперед у положеннях відповідного закону. Водночас відсутність такого закону не перешкоджає приватним особам організовувати та проводити мирні зібрання, оскільки це право гарантується ст. 39 Конституції України.

Запровадження скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів дасть змогу підвищити спроможність Національної поліції України в наданні поліцейських послуг у сферах відповідальності, вчасно і адекватно реагувати на виклики сьогодення з урахуванням глобальних тенденцій та найкращого міжнародного досвіду в цій сфері.

Скандинавська модель забезпечення безпеки і порядку під час масових заходів дасть змогу підвищити рівень довіри громадян до поліції та поліпшити ефективність роботи поліції в напрямі підготовки та реалізації основних реформ, спрямованих на якісне забезпечення рівня безпеки громадян України.